

RAFAŁ CEKIERA
Uniwersytet Śląski
Instytut Socjologii

Papież Franciszek – swój czy obcy? Analiza treści forum portalu wPolityce.pl

Abstract: *Pope Francis: familiar or stranger? An analysis of the wPolityce.pl website forum content*

The article presents the results of the analysis of discussion post written on one of the most popular conservative news portals in Poland – wpolityce.pl. An integral part of this website is the online forum – the space where the active readers can exchange their views and opinions.

Articles on Pope Francis and his activity engage many readers to post a comment, a vast majority of which seems to be of unappreciative or even hostile nature towards the head of the Catholic Church. Jorge Mario Bergoglio is often characterized by attributes of the "stranger" category.

Key words: Pope Francis, media, the reception of papal teaching, strangeness.

Uwagi wstępne

Od samego momentu wyboru na Stolicę Piotrową w dniu 13 marca 2013 roku papież Franciszek jest postacią wzbudzającą rozliczne kontrowersje i dyskusje w wielu różnorodnych środowiskach. Niestandardowe działania, wykraczające często poza przyjęte za oczywiste reguły sprawowania urzędu papieskiego oraz bezkompromisowe, komunikowane za pomocą prostego przekazu przesłanie charakteryzują pontyfikat Franciszka. Jego nietuzinkowość powoduje czasem konfuzję i wpływa na nieoczywistość recepcji papieskiej aktywności, która dalece wykracza poza schematyczne podziały w rodzaju „wierni Kościoła katolickiego/osoby poza Kościołem katolickim” czy „prawica/lewica”. Jak pisze jeden z najbliższych współpracowników papieża:

„Wyzwanie, jakie nam rzuca obecny pontyfikat, jest zatem o wiele bardziej radykalne, niż to się wielu osobom wydaje. Jest to wyzwanie dla tych konserwatystów, którzy nie pozwalają Bogu, aby ich zaskakiwał, i opierają się wszelkim reformom, oraz dla takich zwolenników postępu, którzy oczekują konkretnych rozwiązań już tu i teraz”¹. Jorge Mario Bergoglio już zresztą jako kardynał stykał się z nieporadnymi próbami politycznej klasyfikacji jego nauczania. Jeden z jego współpracowników z kurii w Buenos Aires Federico Wals wspomina rozmowę z ówczesnym kardynałem, który po lekturze prasy stwierdził: „Federico, nie rozumiem. Katolicka prasa ma mnie za lewicowca; lewica – za prawicowca. A przecież jestem pasterzem, który chce pokonywać drogę ze swoim ludem”².

Wyzwanie stawiane przez Franciszka i jego pontyfikat widoczne jest również w recepcji jego przesłania w Polsce. W środowiskach określanych mianem prawicowo-konserwatywnych bywa postrzegany jako idol lewicy: „Lewica ma nowego idola. Jest nim papież Franciszek, który – nieco niespodziewanie – został największym autorytetem liberalnych mediów”³. Z kolei dla części osób kojarzonych z obozem liberalno-lewicowym bywa medialnym produktem, niepodjętym istotnych zmian: „A papież Franciszek? Poza tym, że jest ulubieńcem liberalnych mediów, że udziela ciekawych wywiadów właściwie nic nie zrobił, by swoje idee wprowadzić w życie”⁴. Franciszek – jak dowodzą badania – jest w Polsce szanowany jako głowa Kościoła, lecz jego nauczanie nie wpływa znacząco na postawy Polaków. Przykładem może być badanie przeprowadzone po wizycie Franciszka w Polsce w trakcie Świątowych Dni Młodzieży w 2016 roku. Jednoznaczne i donośne wołanie o pomoc uchodźcom wedle respondentów nie wpływa na ich stosunek do tego problemu – w sposób szczególny stanowisko papieża nie jest ważne dla osób młodych⁵.

Nauczanie papieskie i jego referowanie staje się także ważnym wyzwaniem dla opiniotwórczych mediów. Niezwykle widoczne było to w rozbieżnym sposobie relacjonowania pobytu papieża w Polsce – nawet wśród mediów określanych mianem katolickich. Jak zauważa W. Przyczyna, „dziennikarze katolickich portali internetowych starali się nauczanie to dostosować do potrzeb swoich odbiorców. Dlatego w kwestiach spornych łagodzili wypowiedzi papieża, zastępując kłopotliwe słowa innymi, bardziej naturalnymi. Tam, gdzie jego słowa wydawały się radykalne, osłabiali je, dokonując ich dekontekstualizacji. A w sytuacjach skrajnych, gdy nauczanie to

* Uniwersytet Śląski, Instytut Socjologii, mail: rafal.cekiera@us.edu.pl, nr ORCID 0000-0003-3649-6645

¹ W. Kasper, *Papież Franciszek. Rewolucja czułości i miłości*, Biblioteka Więzi, Warszawa 2015, s. 136.

² E. Piqué, *Franciszek. Życie i rewolucja*, E. Skibicka (tłum.), Wydawnictwo Znak, Kraków 2016, s. 128.

³ T. Terlikowski, *Operacja Franciszek. Sześć medialnych mitów na temat papieża*, FRONDA, Warszawa 2014, s. 7.

⁴ S. Obirek, *Nieporadność papieża Franciszka*, „Studio Opinii”, <http://studioopinii.pl/archiwa/179057> [dostęp: 29.10.2017].

⁵ Zob. <http://www.pch24.pl/slowa-papieza-franciszka-zmienily-poglady-polakow--ale-tylko-w-niektorych-kwestiach-lknp,45362,i.html> [dostęp: 6.02.2018].

było niezgodne z poglądami odbiorców, posuwali się nawet do jego negowania⁶. Na próbę politycznej instrumentalizacji słów Franciszka zwracał z kolei uwagę w podsumowaniu jego wizyty w Polsce jeden z publicystów: „Po wyjeździe z Polski papieża Franciszka wiele środowisk będzie próbować używać papieża jak pałki do bicia ideowych przeciwników. To, co mówił Franciszek, powinni sobie wziąć do serca ONI, my oczywiście mieliśmy rację⁷”. Rozliczne kontrowersje związane z nauczaniem papieża Franciszka, jego wizerunkiem oraz próby wykorzystywania jego przekazu do własnych partykularnych interesów w oczywisty sposób stają się niezwykle ciekawym wyzwaniem dla socjologicznych eksploracji.

Metodologia prowadzonych badań

Materiałem badawczym, który na potrzeby niniejszego tekstu został poddany analizie, są wpisy na forum portalu wpolityce.pl. Jest on częścią medialnego koncernu spółki Fratria Sp. z o.o., internetową gałęzią czasopisma „Sieci Prawdy”, wcześniej (do nr 30/2017) funkcjonującego pod nazwą „wSieci”. Witryna reklamuje się jako „najpopularniejszy portal konserwatywny w Polsce⁸”, co znajduje potwierdzenie w badaniach medioznawczych. Posiada on ponad 1,3 mln „realnych użytkowników” – w segmencie podobnych portali sytuuje go to na drugim miejscu, tuż za serwisem niezalezna.pl. Gdyby jednak brać pod uwagę wyłącznie internautów korzystających z komputerów stacjonarnych, serwis wpolityce.pl dzierży palmę pierwszeństwa⁹. Jego integralną częścią jest forum, które podzielone zostało na kilka działów – jednym z nich jest „Kościół”¹⁰.

Na potrzeby przeprowadzonego badania posłużono się metodą analizy treści – wpisów zamieszczonych przez internautów na forum portalu. W założeniach metodologicznych zwraca się uwagę, że „zawsze punktem wyjścia takich analiz powinien być w miarę obszerny korpus konkretnych wypowiedzi, a ich celem – wieloaspektowy (strukturalny, semantyczny, stylistyczny i gatunkowy) opis zebranych tekstów i –

⁶ W. Przyczyna, *Nauczanie papieża Franciszka o uchodźcach podczas Świątowych Dni Młodzieży w Krakowie w relacjach dziennikarzy katolickich portali internetowych*, „Polonia Sacra”, 21 (2017), nr 4 (49), s. 12.

⁷ Komentarz Michała Szuldrzyńskiego: *Co Franciszek zostawił polskiej prawicy*, <http://www.rp.pl/Opinie/160739867-Komentarz-Michala-Szuldrzynskiego-Co-Franciszek-zostawil-polskiej-prawicy.html&cid=44&template=restricted>, [dostęp: 7.02.2018].

⁸ Zob. *wPolityce.pl jest najpopularniejszym portalem konserwatywnym w Polsce. I wciąż zyskuje czytelników*, <https://wpolityce.pl/media/239707-wpolitycepl-jest-najpopularniejszym-portalem-konserwatywnym-w-polsce-i-wciaz-zyskuje-czytelnikow> [dostęp: 30.01.2018].

⁹ *Niezalezna.pl i wPolityce.pl na czele serwisów prawicowych, mocno w górę TelewizjaRepublika.pl i DoRzeczy.pl (TOP10)*, <http://www.wirtualnemedial.pl/artykul/serwisy-prawicowe-niezalezna-pl-i-wpolityce-pl-na-czele-mocno-w-gore-telewizjarepublika-pl-i-dorzeczy-pl-top10> [dostęp: 02.02.2018].

¹⁰ Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol>, [dostęp: 14.01.2018].

w konsekwencji – rekonstrukcja abstrakcyjnego i modelowego wzorca-prototypu¹¹. Analiza treści ma na celu przede wszystkim identyfikację intencji nadawcy. Wedle klasycznej recepty Bernarda Berelsona powinna się ona cechować obiektywizmem, systematycznością, ilościowym charakterem pomiaru/opisu (uzupełnionym analizami jakościowymi) oraz badaniem jawnej treści komunikatów¹².

Opierając się na takich założeniach poddano analizie forum wpolityce.pl za okres czterech miesięcy: pomiędzy 9.06.2017 a 9.10.2017. W tym okresie w zakładce „Forum” (kategoria „Kościół”) znalazło się 59 komentowanych artykułów, które w tytule zawierały określenie „Franciszek” lub „Papież”. W sumie liczba poddanych badaniu komentarzy pod tymi artykułami wyniosła 863.

Swój i obcy – teoretyczne ramy analizy

Teoretyczną ramę analizy stosunku do papieża Franciszka na forum wpolityce.pl należy omówić zaczynając od odwołania się do klasycznego rozróżnienia dokonanego niegdyś przez Georga Simmla przez kategorie swój/obcy. Podkreślał on, że w figurze obcego widoczne jest napięcie, które jest połączeniem „bliskości i dystansu, obojętności i zaangażowania”¹³. Wielu kontynuatorów jego myśli, którzy rozpoznawali relacje pomiędzy swojskością a obcością, zwracało uwagę na funkcjonalne i więziotwórcze znaczenie tych kategorii. Figura obcego jest przydatna grupie dla jej samookreślenia: „swojskość jest zapewne odczuwana, ale bynajmniej nie nazwana, zanim nie zostanie dostrzeżony obcy, inny, odmienny, ten, którego już nazwać swoim nie można”¹⁴. Swojskość poprzez kontakt z obcością doznaje niejako wzmocnienia, obcy jest paliwem scalającym daną grupę: „Istnienie obcych nie tylko nie osłabia, ale wręcz przeciwnie – wzmacnia solidarność, siłę i świadomość przynależności do swoich”¹⁵. W tym kontekście zupełnie zrozumiała staje się konstatacja, iż kategorie swój i obcy są podstawowym budulcem myślenia politycznego¹⁶.

Dla referowanych w artykule analiz istotne były także atrybuty obcości, które Ewa Nowicka scharakteryzowała w artykule *Stereotypy, konflikty i kształt człowieczeństwa z perspektywy antropologicznej*. Wymienia ona następujące atrybuty figury obcego: dziwność (na przykład objawiająca się przez fizjonomię, ubiór czy maniery), śmiesz-

¹¹ T. Piekot, *Dyskurs polskich wiadomości prasowych*, Universitas, Kraków 2006, s. 30.

¹² T. Rapley, *Analiza konwersacji, dyskursu i dokumentów*, Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa 2010, s. 194-196.

¹³ G. Simmel, *Socjologia*, M. Łukasiewicz (tłum.), PWN, Warszawa 2005, s. 301.

¹⁴ E. Nowicka, *Swojskość i obcość jako kategorie socjologicznej analizy*, w: E. Nowicka, *Swoi i obcy*, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 1990, s. 16-17.

¹⁵ P. Nowak, *Swoi i obcy w językowym obrazie świata*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2002, s. 66.

¹⁶ O. Nadskakuła, *Kategorie »swoj« i »obcy« w rosyjskim myśleniu politycznym*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2013, s. 40.

ność (obcy jest postrzegany jako komiczny), głupota (w tym naiwność), niezrozumiałość (dziwaczność poglądów, zwyczajów itd.), wstręt/odraza (poczucie głębokiej dezaprobaty) oraz zagrożenie (przeświadczenie, że obcy jest niebezpieczny)¹⁷.

Formy naznaczania obcością

Pierwszym krokiem badawczym była kategoryzacja i przyporządkowanie wszystkich poddanych analizie wpisów (863) do jednej z trzech subkategorii: aprobujących przedstawione w artykule słowa czy działania Franciszka, nastawionych do nich negatywnie oraz wpisów neutralnych (lub niezwiązanych z tematem artykułu). Tych pierwszych odnotowano zaledwie 1,39% (12 wpisów), komentarzy negatywnych było 75,67% (653), zaś neutralnych 22,94% (198). Rezultat ten bardzo wyraźnie i jednoznacznie pokazuje niechętny stosunek aktywnych użytkowników forum wpolityce.pl do papieża Franciszka i jego nauczania.

Kolejnym krokiem badawczym była jakościowa próba identyfikacji podstawowych kontekstów, poprzez które opisywano Franciszka w kategorii obcego. Wyróżniono cztery zasadnicze obszary takich odniesień. Pierwszym z nich jest postrzeganie papieża Franciszka w odniesieniu do poprzedników – zarówno Benedykta XVI, jak i Jana Pawła II. Co ciekawe, część wpisów pokazuje dobitnie kontekstualność kategorii obcości i proces „oswajania” niegdyś postrzeganego jako „obcego” niemieckiego poprzednika Jorge Bergoglio. Przykładem może być wpis o treści: „Kiedyś miałem odrzut do Benedykta XVI bo Niemiec... ale dziś wiem że to był dobry papież. Franciszek ma problemy z własną interpretacją wiary i jest najbardziej kontrowersyjnym papieżem od wieków”¹⁸. Sygnalizowane zjawisko potwierdza spostrzeżenie, że „»swój« i »obcy« nie są pojęciami, ale wyrażeniami okazjonalnymi, oznaczającymi nie tyle granice zbiorów, ile różnice nastawień praktycznych akceptacji i negacji”¹⁹. Bardzo często na forum portalu przywoływany jest również papież Jan Paweł II. Sama warstwa semantyczna wpisów ukazuje jego postrzeganie jako „naszego” – w przeciwieństwie do „obcego” Bergoglio: „Zawsze denerwowały mnie jego efekciarskie działania. Wymieniać by długo ... On w tym wszystkim przejawia nawet nie raz brak kultury osobistej .

¹⁷ E. Nowicka, *Stereotypy, konflikty i kształt człowieczeństwa z perspektywy antropologicznej*, w: T. M. Koczyński, A. Orla-Bukowska, *Obcy w labiryncie kultur*, Warszawskie Wydawnictwo Socjologiczne, Warszawa 2016.

¹⁸ Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol/24-dyskusje-pod-publicacjami-dzialu-kosciol/tematy/336629-papiez-franciszek-do-polakow-zaufanie-bogu-fundamentem-nadziei-komentarze-publicacji> [dostęp: 16.10.2017]. Wszystkie wpisy przytaczane są z zachowaniem oryginalnej pisowni.

¹⁹ S. Magierska, *Swój i obcy – relacja poznawcza*, w: *Swoi i obcy w literaturze i kulturze*, E. Rzewuska (red.), Wydawnictwo UMCS, Lublin 1997, s. 15.

To nie to co NASZ Św. JP II ...²⁰ czy „Jako Papież odjechał mocno w lewo. Patrzy nie z balkonu, ale gdzieś z chmur na rzeczywistość. Niestety, jakże brakuje naszego św. Jana Pawła...²¹”.

Drugim kontekstem naznaczania Franciszka jako obcego jest postrzeżenie go jako uzurpatora, któremu odbiera się legitymację do pełnienia urzędu następcy św. Piotra. Taka postawa nawiązuje do nadzwyczajnej sytuacji w Kościele katolickim, która stała się efektem ustąpienia z pełnienia funkcji przez Benedykta XVI. Część internautów uważa, że Jorge Bergoglio nie jest „prawdziwym” papieżem i został nim ogłoszony na skutek działania jakichś niejawnych sił, które jakoby zmusić miały do ustąpienia prawowitego papieża Benedykta XVI: „A może papież Benedykt XVI sam nie zrezygnował z bycia głową Kościoła? Może został do tego zmuszony przez masonów i poprawnność polityczna w którą Kościół się uwikłał?! Wtedy mianowano Franciszka???!”. Czasem taki pogląd przybiera bardzo bezpośrednią formę: „Spadaj uzurpatorze!”²²

Powyżej zreferowane postrzeżenie Franciszka łączy się z trzecim wymiarem naznaczania go jako obcego – charakteryzowania aktualnego papieża jako antychrześcijanina. W kontekście sprawowanej przez Franciszka funkcji brzmi to dosyć osobliwie, jednak często jest całkiem wprost wyrażane w zamieszczanych na forum komentarzach. Przykładem wpis pod artykułem zatytułowanym „To już rok. Pierwsza rocznica pielgrzymki papieża Franciszka na Jasną Górę” o treści: „Z czego szanowny Portal tak się cieszy?! Że satanista-mason Franek Bondzorno pokalał swoją obecnością nasze najświętsze miejsce chrześcijańskiego kultu?!”.²³ Tak portretowany Franciszek ustawiany jest w roli wroga katolików: „»Mason«, czyli po prostu trockistowski marksista, pan Bergoglio - tymczasowo na etacie papieża z pseudonimem artystycznym »Franciszek«, posuwa się w swej lewackiej bezczelności już poza wszelkie granice akceptacji katolików...²⁴, „Dlaczego my katolicy jesteśmy karani mając takiego papie-

²⁰ Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol/24-dyskusje-pod-publicacjami-dzialu-kosciol/tematy/282293-franciszek-zaskoczymlodych-papiez-zaczal-spowiadac-na-placu-sw-piotra-galeria-komentarze-publicacji> [dostęp: 16.10.2017].

²¹ Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol/24-dyskusje-pod-publicacjami-dzialu-kosciol/tematy/332420-papiez-franciszek-przestrzeglpred-duchowa-choroba-alzheimera-nie-wolno-nam-patrzec-na-rzeczywistosc-z-balkonu-komentarze-publicacji> [dostęp: 16.10.2017].

²² Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol/24-dyskusje-pod-publicacjami-dzialu-kosciol/tematy/333239-papiez-apeluje-do-katolickich-parlamentarzystow-budujcie-mosty-dialogu-i-otaczajcie-wieksza-troska-bezbronnych-komentarze-publicacji> [dostęp: 16.10.2017].

²³ Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol/24-dyskusje-pod-publicacjami-dzialu-kosciol/tematy/330178-to-juz-rok-pierwsza-rocznica-pielgrzymki-papieza-franciszka-na-jasna-gore-komentarze-publicacji> [dostęp: 16.10.2017].

²⁴ Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol/24-dyskusje-pod-publicacjami-dzialu-kosciol/tematy/331253-papiez-wykorzystany-przez-srodowiska-lgbt-watykan-dementuje-franciszek-nie-wiedzial-ze-jego-blogoslawienstwo-ma-traffic-do-pary-gejow-komentarze-publicacji> [dostęp: 16.10.2017].

za?”²⁵. W drugim z przytaczanych cytatów charakterystyczny jest zwrot „my katolicy”, który zakreśla granicę grupy, z której Franciszek jest wykluczony, względem której jest obcy.

Ostatni z kontekstów poprzez które uwidaczniała się we wpisach obcość Franciszka odnosi się do kategorii narodowych. W tym rozumieniu Franciszek jest obcy, bo niepolski – czy wręcz antypolski. Przykładem mogą być komentarze pod artykułem „Papież apeluje do Polaków: Wsłuchujcie się z uwagą w słowa Maryi”, takie jak na przykład: „Co za upadek – ten przebieraniec bez daru ducha, ośmiela się pouczać Polaków w sprawach Maryjnych – trzeba być kompletnym pustakiem...” czy „CZYTAJ JUDASZU PISMO ŚWIĘTE A POLSKĘ CHRYSZTUSOWI POZOSTAW”²⁶. Wpisy te interpretować można jako przejaw nadawania szczególnej roli polskiemu katolicyzmowi. Staje się ono w tym ujęciu prawdziwą ostoją wiary (czy może raczej ideologii) katolickiej, w stosunku do której nawet jurysdykcja papieska winna się podporządkować.

Swojskość przypisywana Franciszkowi w komentarzach na portalu wpolityce.pl łączy się właściwie tylko z jednym elementem – sprawowanym przez niego urzędem. W kilku miejscach znalazły się słowa polemiki skierowanej do pozostałych dyskutantów forum. Zwracano w nich uwagę na obowiązujące katolików szacunek i posłuszeństwo papieżowi oraz przywoływano postać Ducha Świętego, który wedle katolickiej doktryny kieruje Kościołem w wyborze kolejnego następcy św. Piotra: „Wybór papieża dokonuje się z pomocą Ducha Świętego. Czy to wypada Mu nie ufać?”²⁷. Co ciekawe, pytanie to zadano przy okazji negatywnych, sformułowanych nieraz obelżywym językiem wpisów pod artykułem „Poruszające! Podczas wizyty w Kolumbii Franciszek odwiedził od eutanazji kobietę cierpiącą na depresję i toksoplazmozę”²⁸. Do kwestii urzędowego posłuszeństwa odwoływał się także inny wpis: „Jako katolicy mamy być posłuszni Jego nauczaniu nawet jeśli to trudne jest”²⁹. Jeśli papież nie jest więc traktowany jako obcy na forum wpolityce.pl, to niemal wyłącznie z powodu szacunku dla sprawowanego przez niego urzędu.

²⁵ Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol/24-dyskusje-pod-publicacjami-dzialu-kosciol/tematy/331253-papiez-wykorzystany-przez-srodowiska-lgbt-watykan-dementuje-franciszek-nie-wiedzial-ze-jego-blogoslawnienstwo-ma-trafic-do-pary-gejow-komentarze-publicacji> [dostęp: 16.10.2017].

²⁶ Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol/24-dyskusje-pod-publicacjami-dzialu-kosciol/tematy/332702-papiez-apeluje-do-polakow-wsluchujcie-sie-z-uwaga-w-slowa-maryi-komentarze-publicacji> [dostęp: 16.10.2017].

²⁷ Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol/24-dyskusje-pod-publicacjami-dzialu-kosciol/tematy/335194-poruszajace-podczas-wizyty-w-kolumbii-franciszek-odwiedl-od-eutanazji-kobiete-cierpiaca-na-depresje-i-toksoplazmoze-komentarze-publicacji> [dostęp: 16.10.2017].

²⁸ Ibidem.

²⁹ Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol/24-dyskusje-pod-publicacjami-dzialu-kosciol/tematy/336149-papiez-niezadowolony-z-niecheci-do-migrantow-nie-kryje-niepokoju-wobec-oznak-nietolerancji-dyskryminacji-i-ksenofobii-komentarze-publicacji?strona=7> [dostęp: 16.10.2017].

Atrybuty obcości Franciszka

Wykluczanie papieża Franciszka poza obręb tego, co „swoje” i „nasze” odbywa się w komentarzach na portalu wpolityce.pl poprzez wszystkie wymienione przez E. Nowicką atrybuty obcości. Jest więc aktualny następca św. Piotra postrzegany jako obcy poprzez przypisywanie mu takich cech, jak:

– dziwność – np. „Zaprawdę, zaprawdę, powiadam wam Dziwny to Papież. Papież? Powinien dbać o swoje owieczki ale on je prowadzi na rzeź.”³⁰, czy zupełnie dosłownie: „Dziwny ty.”³¹;

– śmieszność – np. „JESTEM katoliczka ze starej Rodziny, ale uważam że to jest CYRK”³² (komentarz pod artykułem „Franciszek zaskoczył młodych. Papież zaczął spowiadać na placu Św. Piotra”), „Czarne portki i czarne rozkładane buciory przykryte białą sukmana. Nigdy w dziejach Kościoła żaden papież tak się nie ubierał. Nawet prywatnie, chodzili ubrani na bialo. To Kościół, czy cyrk?”³³;

– głupota – np. „On bełkoce. I sam się do tego bełkotu nie stosuje. Już mu kompletnie w nic nie wierzę”³⁴, „Franciszek to dla KK już nie problem, to katastrofa! Jak on ze swoim intelektem został biskupem? Żle się dzieje w KK skoro tego typu ludzie dochodzą do takich godności! Katolicy są dziś zagubieni!”³⁵; Udzielający się na portalu internauci uknuli nawet specjalne pogardliwe określenie „*bergolenie*” na słowa Franciszka – np. „*Bergolenie z okna!*”³⁶;

³⁰ Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol/24-dyskusje-pod-publicacjami-dzialu-kosciol/tematy/336149-papiez-niezadowolony-z-niecheci-do-migrantow-nie-kryje-niepokoju-wobec-oznak-nietolerancji-dyskryminacji-i-ksenofobii-komentarze-publicacji?strona=3> [dostęp: 16.10.2017].

³¹ Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol/24-dyskusje-pod-publicacjami-dzialu-kosciol/tematy/333239-papiez-apeluje-do-katolickich-parlamentarzystow-budujcie-mosty-dialogu-i-otaczajcie-wieksza-troska-bezbronnych-komentarze-publicacji> [dostęp: 16.10.2017].

³² Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol/24-dyskusje-pod-publicacjami-dzialu-kosciol/tematy/282293-franciszek-zaskoczył-młodych-papież-zaczal-spowiadać-na-placu-sw-piotra-galeria-komentarze-publicacji> [dostęp: 16.10.2017].

³³ Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol/24-dyskusje-pod-publicacjami-dzialu-kosciol/tematy/332420-papiez-franciszek-przestrzegł-przed-duchowa-choroba-alzheimera-nie-wolno-nam-patrzec-na-rzeczywistosc-z-balkonu-komentarze-publicacji> [dostęp: 16.10.2017].

³⁴ Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol/24-dyskusje-pod-publicacjami-dzialu-kosciol/tematy/332420-papiez-franciszek-przestrzegł-przed-duchowa-choroba-alzheimera-nie-wolno-nam-patrzec-na-rzeczywistosc-z-balkonu-komentarze-publicacji> [dostęp: 16.10.2017].

³⁵ Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol/24-dyskusje-pod-publicacjami-dzialu-kosciol/tematy/336149-papiez-niezadowolony-z-niecheci-do-migrantow-nie-kryje-niepokoju-wobec-oznak-nietolerancji-dyskryminacji-i-ksenofobii-komentarze-publicacji?strona=4> [dostęp: 16.10.2017].

³⁶ Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol/24-dyskusje-pod-publicacjami-dzialu-kosciol/tematy/332420-papiez-franciszek-przestrzegł-przed-duchowa-choroba-alzheimera-nie-wolno-nam-patrzec-na-rzeczywistosc-z-balkonu-komentarze-publicacji> [dostęp: 16.10.2017].

– niezrozumiałość – np. „To teksty Paolo Cohelio, czy papieża rzymskiego? Humanizmy, zdrowe utopie... jakoś tylko o Chrystusie nic albo niewiele”³⁷, „Kim jest ten człowiek?”³⁸;

– wstręt/odraza – np. „Nie rozumiem i nie akceptuję tego papieża, który brata się i jest chwalony przez największych wrogów chrześcijaństwa – lewaków, masonów, dewiantów, islamistów itd.”³⁹;

– zagrożenie – np. „oni, jak już ich będzie wystarczająco dużo, przyłożą nam noż do gardła i kaza wybierac, albo przejdziemy na islam albo odrabia nam głowy i rece. Papież Franciszek zaczyna być niebezpieczny”⁴⁰, „Papież Franciszek co innego mówi a co innego robi. To straszne po cichu zmienia naukę Kościoła opartą na Ewangeliach Jezusa Chrystusa. Prowadzi kościół ,przewrotną drogą. Uważajmy bracia. Boże ratuj”⁴¹. Papież Franciszek bywa traktowany na forum jako zagrożenie zarówno dla Kościoła katolickiego, jak i całej Europy – poprzez nawoływanie do otwarcia się nacierających przed wojnami i niebezpieczeństwem.

Postrzegana obcość wyraża się również – czego dowodzą liczne badania – niechęcią poznawczą i brakiem inklinacji do konfrontowania własnej kultury i swojego systemu aksjonormatywnego z perspektywą obcego: „»obcy« jest przede wszystkim lokowaniem obiektu (...) w perspektywie wartościującej, kiedy globalnie odczuwana w percepcji inność zniechęca do kontaktu nawet poznawczego”⁴². Obcy nie jest właściwie interesujący, jest obiektem, który wykluczany jest poza obszar ważny dla danej społeczności: „Pojawienie się obcego powoduje powstanie kontrapunktu dla własnych dominujących kodów kulturowych, prowadzi do jego eksterioryzacji, przesuwając go do leżących poza granicami świata swojego terytoriów i kultur”⁴³. Zjawisko to widoczne jest niezwykle wyraźnie pod artykułami dotyczącymi Franciszka. Bardzo mało w nich polemik, dyskusji czy po prostu zwyczajnych odniesień do treści, pod którymi zamieszczane są wpisy. Nawet pod tekstami relacjonującymi działania Franciszka, które

³⁷ Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol/24-dyskusje-pod-publicacjami-dzialu-kosciol/tematy/337107-papiez-franciszek-marze-o-europie-w-ktorej-malzenstwo-i-dzieci-beda-radoscia-a-nie-problemem-komentarze-publicacji> [dostęp: 16.10.2017].

³⁸ Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol/24-dyskusje-pod-publicacjami-dzialu-kosciol/tematy/336149-papiez-niezadowolony-z-niecheci-do-migrantow-nie-kryje-niepokoju-wobec-oznak-nietolerancji-dyskryminacji-i-ksenofobii-komentarze-publicacji?strona=2> [dostęp: 16.10.2017].

³⁹ Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol/24-dyskusje-pod-publicacjami-dzialu-kosciol/tematy/326442-25-lecie-sakry-biskupiej-papieza-franciszka-wstan-spojrz-zyj-nadzieja-komentarze-publicacji> [dostęp: 16.10.2017].

⁴⁰ Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol/24-dyskusje-pod-publicacjami-dzialu-kosciol/tematy/336149-papiez-niezadowolony-z-niecheci-do-migrantow-nie-kryje-niepokoju-wobec-oznak-nietolerancji-dyskryminacji-i-ksenofobii-komentarze-publicacji?strona=1> [dostęp: 16.10.2017].

⁴¹ Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol/24-dyskusje-pod-publicacjami-dzialu-kosciol/tematy/334762-ponad-12-mln-wiarnych-na-mszy-sw-w-medellin-franciszek-trwajcie-silni-i-wolni-w-chrystusie-zdjecia-komentarze-publicacji> [dostęp: 16.10.2017].

⁴² S. Magierska, *Swoj i obcy – relacja poznawcza...*, cyt. wyd., s. 13.

⁴³ P. Nowak, *Swoi i obcy...*, cyt. wyd., s. 60.

pozornie nie powinny wzbudzać żadnych kontrowersji, zamieszczane są napastliwe, bardzo negatywne komentarze, nieodnoszące się w żaden sposób do treści artykułów. Artykuły o papieżu Franciszku mają bardzo dużo komentarzy – równocześnie jego słowa i działania znajdują się na forum wpolityce.pl jakby poza obszarem dyskusji. Papież Bergoglio jest pewną figurą – wyobrażeniem obcego – względem której posiada się określone, mocno nacechowane negatywnie przekonania i daje się im wyraz. Sporadycznie tylko zdarzają się wpisy „przywołujące do porządku” innych komentujących i to w nich odnaleźć można jakieś ślady merytorycznych odwołań – np. „Nie jestem zwolennikiem polityki Franciszka ale miarkujcie słowa. Kazanie bardzo dobre. Kościół nie może powiedzieć NIE uchodźcom ale rząd to nie Kościół”⁴⁴.

Podsumowanie – w stronę kultury spotkania

Analiza zawartości forum wpolityce.pl wykazała znaczący poziom niechęci względem papieża Franciszka. Pod artykułami dotyczącymi jego aktywności zamieszczone są niemal wyłącznie negatywne komentarze. Argentyński papież postrzegany jest jako obcy⁴⁵, a obcość ta naznaczana jest poprzez suflowanych kilka zasadniczych odniesień: przeciwstawianie poprzednikom, delegitymizację oraz wykluczaniem poza „chrześcijaństwo” i „polskość”. Sporadycznie przyznawana Franciszkowi kategoria swojskości ma charakter wyłącznie „z urzędu” i wiąże się z pełnioną przez niego funkcją. Reakcje internautów opisują papieża Franciszka poprzez typowe określenia obcości, zaś jego słowa i działania w zdecydowanej większości nie stanowią punktu odniesienia wpisów i nie prowokują merytorycznej dyskusji.

Podkreślić należy także dosadność używanych przez internautów sformułowań, w których zawarta jest krytyka papieża Franciszka – na co zresztą zwracano uwagę już w innych badaniach, dotyczących reakcji na papieskie nauczanie dotyczące kwestii uchodźców⁴⁶. Można postawić tezę, że tak silnie nacechowana emocjonalnie niechęć

⁴⁴ Zob. <https://wpolityce.pl/forum/kosciol/24-dyskusje-pod-publicacjami-dzialu-kosciol/tematy/326750-papiez-franciszek-upomina-sie-o-prawa-chrzescijan-w-klimacie-milczenia-sa-przesladowani-dyskryminowani-oczerniani-komentarze-publicacji?strona=2> [dostęp: 16.10.2017].

⁴⁵ W geograficznym tego słowa rozumieniu istnieje ciekawa i charakterystyczna zbieżność pomiędzy Franciszkiem a Janem Pawłem II. Obaj papieże w pierwszych słowach po wyborze w podobny sposób zwrócili się do wiernych – odpowiednio: „Dobrze wiecie, że zadaniem konklawe było wybranie biskupa dla Rzymu. Wydaje się, że moi bracia kardynałowie znaleźli go prawie na końcu świata” (<http://janpawel2.pl/centrumjp2/1717-13-marca-2014-roku-i-rocznica-wyboru-papiewa-franciszka>, dostęp 8.02.2018) oraz „I oto najprzewielebniejsi kardynałowie powołali nowego Biskupa Rzymu. Wezwali go z dalekiego kraju...” (http://www.centrumjp2.pl/wikijp2/index.php?title=Pierwsze_s%C5%82owa_Jana_Paw%C5%82a_II__do_wiernych, [dostęp: 8.02.2018]).

⁴⁶ Zob. A. Grygiel-Dorszewska, M. Kryński, *Papież Franciszek i uchodźcy – analiza reakcji na „wydarzenia okółowielkanocne” w przestrzeni medialnej w kontekście kryzysu migracyjnego*, w: T. Nowicki, *Zemsta emancypacji. Nacjonalizm, uchodźcy, muzułmanie. Zagrożenia i wyzwania kryzysu uchodźczego*, Wydawnictwo Naukowe Katedra, Gdańsk 2017.

względem Franciszka wynika z podejmowanej przez niego próby wychodzenia poza konwencjonalne ramy podziałów –to właśnie „budowanie mostów, a nie stawianie kolejnych odgradzających murów, może być uznane za jedną z głównych idei regulatywnych tego pontyfikatu”⁴⁷. W dramatycznie podzielonym społeczeństwie, gdzie nie tylko radykalnie maleje zgoda co do wspólnie podzielanych wartości, lecz nawet coraz mniej drożne stają się kanały wzajemnej komunikacji, budownicy mostów w naturalny sposób mogą być postrzegani jako infantylni, oderwani od rzeczywistości czy wręcz zagrażający spójności „naszej” grupy szkodnicy. Co więcej, poprzez program powrotu do ewangelicznego radykalizmu papież Franciszek dla wielu różnych środowisk staje się powodującym dyskomfortnacielem, niechcianym probierzem zasadności własnego dobrego samopoczucia.

Trudno badania podobne do wyżej zreferowanych finalizować zestawem rekomendacji. Być może warto jednak na koniec przywołać słowa bohatera niniejszego tekstu, które stanowić mogą swego rodzaju komentarz do przeprowadzonych analiz i dyspozycję do formowania właściwych reguł międzyludzkiej komunikacji. W przygotowanym na 2014 rok „Orędziu na Światowy Dzień Środków Masowego Przekazu” papież Franciszek napisał: „Chciałbym zachęcić wszystkich do komunikacji konstruktywnej, która odrzucając uprzedzenia wobec innych, sprzyjałaby kulturze spotkania, dzięki której możemy nauczyć się postrzegania rzeczywistości ze świadomą ufnością”⁴⁸.

⁴⁷ M. Rembierz, *Pedagogia miłosierdzia jako wyjście na aksjologiczne pogranicza i egzystencjalne peryferia – wyzwania dla myśli religijnej i refleksji pedagogicznej. O uczeniu się i nauczaniu papieża Franciszka*, w: *PAIDEIA – drogą do uniwersalizmu w wychowaniu*, L. Pawelski, B. Urbanek (red.), Polskie Stowarzyszenie Nauczycieli Twórczych, Szczecinek 2016, s. 234.

⁴⁸ *Przekaz w służbie autentycznej kultury spotkania. Orędzie papieża Franciszka na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, https://w2.vatican.va/content/francesco/pl/messages/communications/documents/papa-francesco_20140124_messaggio-comunicazioni-sociali.html, [dostęp: 7.02.2018].